

«Ποινικό Μητρώο Ανηλίκων και Νεαρών Ενηλίκων»¹

I. Εισαγωγή

Στις 4 Δεκεμβρίου 2008, με αφορμή την 60^η επέτειο της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, η ΕΕΔΑ διοργάνωσε ημερίδα με θέμα «Συνθήκες κράτησης και τα δικαιώματα κρατουμένων στις ελληνικές φυλακές». Μία από τις συνεδρίες της ημερίδας ήταν αφιερωμένη στις ευάλωτες ομάδες κρατουμένων μεταξύ των οποίων και οι ανήλικοι κρατούμενοι. Ένα από τα θέματα που προέκυψε κατά τη διάρκεια της πολύ ενδιαφέρουσας συζήτησης ήταν το ζήτημα του ποινικού μητρώου ανηλίκων και των συνεπαγόμενων δυσκολιών τις οποίες πρώην κρατούμενοι ανήλικοι αντιμετωπίζουν στην προσπάθεια εύρεσης εργασίας και κατ' επέκταση στην προσπάθεια πλήρους επανένταξης στην κοινωνία. Το ζήτημα αυτό, μάλιστα, προβλήθηκε έντονα τόσο από γονείς πρώην ανηλίκων κρατουμένων όσο και από επαγγελματίες του χώρου, όπως καθηγητές σε σχολεία φυλακών και κοινωνικούς λειτουργούς. Όπως δήλωσε χαρακτηριστικά στην εν λόγω εκδήλωση ο Συνήγορος του Παιδιού κ. Γ.

¹ Η Ολομέλεια υιοθέτησε την εν λόγω εισήγηση στην από 26.02.2009 συνεδρίασή της. Εισηγητές: Ομ. Καθηγήτρια Α. Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, π. Πρόεδρος ΕΕΔΑ και εκπρόσωπος του ΙΜΔΑ, Αν. Καθηγητής Λ.-Α. Σισιλιάνος, Αντιπρόεδρος ΕΕΔΑ και εκπρόσωπος του ΙΜΔΑ και Λ.-Μ. Μπολάνη, Επιστημονική Συνεργάτιδα ΕΕΔΑ. Οι εισηγητές εκφράζουν τις θερμές τους ευχαριστίες στον κ. Π. Δαμιανό, Διευθυντή του Σχολείου Μέσης Εκπαίδευσης στο Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Αυλώνα και στον κ. Γ. Μόσχο, Σηνήγορο για τα Δικαιώματα του Παιδιού. .

Μόσχος, «*Τα παιδιά κρατούμενοι δεν έχουν προσδοκίες. Δεν περιμένουν να γυρίσουν σε μια κοινωνία που πραγματικά θα έχουν θέση και ελπίδα.*»²

Η ΕΕΔΑ κρίνοντας ότι πρόκειται για ένα σημαντικό ζήτημα που αφορά μία ιδιαίτερα ευάλωτη ομάδα αποφάσισε να ενασχοληθεί με το ποινικό μητρώο ανηλίκων. Στη συνεδρίαση του Α' Τμήματος (05.02.2009) διατυπώθηκε η άποψη ότι η ΕΕΔΑ πρέπει να ενασχοληθεί και με το ποινικό μητρώο των νεαρών ενηλίκων με τη λογική ότι η σωφρονιστική μεταχείριση που επιφυλάσσει ο νομοθέτης για τις δύο ηλικιακές ομάδες είναι ίδια.

II. Το ισχύον δίκαιο

Οι διατάξεις που ρυθμίζουν τα ζητήματα ποινικού μητρώου είναι τα άρθρα 573-579 ΚΠΔ.³ Ειδικά ως προς τους ανήλικους, το άρθρο 574 παρ. 2, εδ. (ββ) ΚΠΔ ορίζει ότι σε κάθε δελτίο ποινικού μητρώου αναγράφεται κάθε απόφαση με την οποία επιβάλλεται περιορισμός σε σωφρονιστικό κατάσταση ή αναμορφωτικό μέτρο σε ανήλικο. Επιπλέον, το άρθρο 578, παρ. 1, εδ. (β) ΚΠΔ ορίζει ότι τα δελτία ποινικού μητρώου παύουν να ισχύουν και αποκλείεται η χρησιμοποίησή τους για οποιοδήποτε σκοπό στις περιπτώσεις δελτίων που αφορούν σωφρονιστικά ή αναμορφωτικά μέτρα όταν ο ανήλικος συμπληρώσει το 17^ο έτος της ηλικίας τους, ενώ το εδ. (ε) ορίζει ότι το δελτίο παύει να ισχύει αν έχει συνταχθεί μετά από απόφαση που επιβάλλει σε ανήλικο ποινή περιορισμού σε σωφρονιστικό κατάσταση, πέντε έτη μετά την έκτιση της ποινής με οποιοδήποτε τρόπο, εφ' όσον ο ελάχιστος χρόνος περιορισμού που έχει επιβληθεί δεν υπερβαίνει το έτος, και οκτώ έτη αν υπερβαίνει το έτος, εκτός αν στο διάστημα αυτό επέλθει νέα καταδίκη. Σε περίπτωση απόλυσης υπό όρους από το σωφρονιστικό κατάσταση, η πιο πάνω πενταετία ή οκταετία αρχίζει από τη συμπλήρωση του χρόνου δοκιμασίας.

² Γ. Μόσχος, «Ο ποινικός εγκλεισμός των ανηλίκων στην Ελλάδα: Η εφαρμογή του 'έσχατου μέτρου' σε μία κοινωνία που δε φροντίζει επαρκώς για τα προηγούμενα», *Ημερίδα ΕΕΔΑ: Συνθήκες κράτησης και δικαιώματα κρατουμένων στις ελληνικές φυλακές*, 04.12.2008.

³ Βλ. Παράρτημα.

Εκτός από αυτές τις ειδικές διατάξεις για το ποινικό μητρώο ανηλίκων, κατά τα άλλα ισχύουν οι ρυθμίσεις για τους ενήλικους, σε ό,τι αφορά π.χ. ποιος έχει πρόσβαση στο μητρώο τους, τι περιλαμβάνει το αντίγραφο ποινικού μητρώου δικαστικής και γενικής χρήσης, (π.χ. αναγραφή χρηματικής ποινής ή ποινής φυλάκισης έως έξι μηνών πριν την πάροδο τριών ετών, άρθρο 576, παρ.3, εδ. (α) ΚΠΔ).

Ως προς τις παραπάνω ρυθμίσεις πρέπει να διατυπωθούν οι εξής παρατηρήσεις: 1) Σύμφωνα με το άρθρο 121 παρ. 1 ΠΚ⁴ η ποινική ανηλικότητα περατώνεται με τη συμπλήρωση του 18^{ου} έτους της ηλικίας, ενώ σύμφωνα με το άρθρο 125 παρ. 1 ΠΚ τα αναμορφωτικά μέτρα που επέβαλε το δικαστήριο παύουν αυτοδικαίως, κατ' αρχήν, όταν ο ανήλικος συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας. Ωστόσο, το άρθρο 578, παρ. 1, εδ. (β) ΚΠΔ ορίζει ότι τα δελτία ποινικού μητρώου που αφορούν σωφρονιστικά ή αναμορφωτικά μέτρα παύουν να ισχύουν όταν ο ανήλικος συμπληρώσει το 17^ο έτος της ηλικίας τους. Υπάρχει, λοιπόν, μία αναντιστοιχία μεταξύ των ως άνω ρυθμίσεων σε ό,τι αφορά τα όρια ηλικίας.

2) Ενώ σύμφωνα με το άρθρο 574 παρ. 2, εδ. (βα) ΚΠΔ δεν εγγράφονται στο ποινικό μητρώο οι αποφάσεις που αφορούν πταισματικές παραβάσεις, εγγράφονται χωρίς κανένα περιορισμό όλες οι αποφάσεις που αφορούν αναμορφωτικά μέτρα, άρα και για πταισματικές παραβάσεις, αφού σύμφωνα με το άρθρο 128 ΠΚ η τέλεση πταίσματος από ανήλικο επιφέρει την επιβολή μόνο αναμορφωτικών μέτρων. Δηλαδή, στους ανήλικους δράστες πταισμάτων επιφυλάσσεται επαχθέστερη αντιμετώπιση από ό,τι στους ενήλικους. Πρόκειται για μία περίπτωση χειροτέρευσης της νομικής θέσης του ανηλίκου αντίθετα στο πνεύμα του προστατευτισμού.⁵

3) Οι διατάξεις που ρυθμίζουν το ποινικό μητρώο ανηλίκων περιλαμβάνουν και άλλη μία σημαντική αντίφαση. Ενώ το άρθρο 578, παρ. 1, εδ. (β) ΚΠΔ ορίζει ότι τα δελτία ποινικού μητρώου που αφορούν **σωφρονιστικά** ή αναμορφωτικά μέτρα παύουν να ισχύουν όταν ο ανήλικος

⁴ Όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 3189/2003 (ΦΕΚ Α' 243) «Αναμόρφωση της ποινικής νομοθεσίας και άλλες διατάξεις».

⁵ Α. Πιτσέλα, *Η ποινική αντιμετώπιση της εγκληματικότητας των ανηλίκων* (5^η εκδ., Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2004), σελ. 327.

συμπληρώσει το 17^ο έτος της ηλικίας τους, το εδ. (ε) προβλέπει την πάροδο συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος (5 ή 8 έτη) για την παύση ισχύος ποινικού δελτίου που καταχωρεί **περιορισμό σε σωφρονιστικό κατάστημα**. Οι δύο αυτές διατάξεις σε συνδυασμό με τις ειδικές διατάξεις για ανηλίκους (άρθρα 121-133 ΠΚ) όπου γίνεται λόγος είτε για **αναμορφωτικά μέτρα** είτε για **θεραπευτικά μέτρα** ή για **ποινικό σωφρονισμό** αλλά όχι για σωφρονιστικά μέτρα, μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι το άρθρο 578, παρ. 1, εδ. (β) ισχύει μόνο για τα αναμορφωτικά μέτρα.⁶

4) Το ποινικό μητρώο κάθε κατηγορίας ατόμων, βεβαίως και των ανηλίκων, τελεί υπό την προστασία του νόμου για τα προσωπικά δεδομένα. Το άρθρο 2 του Ν. 2472/1997 «Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα», που ενσωματώνει την κοινοτική οδηγία 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Οκτωβρίου 1995, ορίζει ότι: «Για τους σκοπούς του παρόντος νόμου νοούνται ως: .. β) «Ευαίσθητα δεδομένα», τα δεδομένα που αφορούν στη φυλετική ή εθνική προέλευση, στα πολιτικά φρονήματα, στις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, στη συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση, στην υγεία, στην κοινωνική πρόνοια και στην ερωτική ζωή, στα **σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες**, καθώς και στη συμμετοχή σε συναφείς με τα ανωτέρω ενώσεις προσώπων.(...) δ) «Επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα» («επεξεργασία»), κάθε εργασία ή σειρά εργασιών που πραγματοποιείται από το Δημόσιο ή από νομικό πρόσωπο δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου ή ένωση προσώπων ή φυσικό πρόσωπο με ή χωρίς τη βοήθεια των αυτοματοποιημένων μεθόδων και εφαρμόζονται σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, όπως (...), η χρήση, η διαβίβαση, η διάδοση ή κάθε άλλης μορφής διάθεση».

Το άρθρο 7 του Ν. 2472/1997 ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι: «1. Απαγορεύεται η συλλογή και επεξεργασία ευαίσθητων προσωπικών

⁶ Αξίζει μάλιστα να σημειωθεί ότι στη θεωρία, λόγω αυτής της αντίφασης, έχει εκφραστεί η άποψη ότι στο ποινικό μητρώο περιλαμβάνονται και τα θεραπευτικά μέτρα. Βλ. Σ. Γιובάνογλου, *Θεσμικά προβλήματα της κοινωνικής επανένταξης των αποφυλακισμένων* (Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2006) υποσ. 466, σελ. 108. Για την αντίθετη άποψη βλ. Πιτσελά, όπ.π. υποσ. 5, σελ. 327.

δεδομένων. 2. Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η συλλογή και η επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων, καθώς και η ίδρυση και λειτουργία σχετικού αρχείου, ύστερα από άδεια της Αρχής, όταν (...) ε) Η επεξεργασία εκτελείται από Δημόσια Αρχή και είναι αναγκαία είτε ... ββ) για την εξυπηρέτηση των αναγκών εγκληματολογικής ή σωφρονιστικής πολιτικής και αφορά τη διακρίβωση εγκλημάτων, ποινικές καταδίκες ή μέτρα ασφαλείας ...

Το άρθρο 4 παρ.1 του Ν. 2472/1997 ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι: «**Τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για να τύχουν νόμιμης επεξεργασίας πρέπει (...) β) Να είναι συναφή, πρόσφορα, και όχι περισσότερα από όσα κάθε φορά απαιτείται εν όψει των σκοπών της επεξεργασίας**» [αρχή της αναλογικότητας].⁷

III. Το πρόβλημα

Το ζήτημα, ωστόσο, που κυρίως απασχολεί την ΕΕΔΑ αναφορικά με το ποινικό μητρώο ανηλίκων δεν είναι οι παραπάνω επισημάνσεις νομικοτεχνικής αρτιότητας και υφής, αλλά οι αρνητικές επιδράσεις που έχει γενικά ο θεσμός του ποινικού μητρώου στην προσπάθεια επανένταξης των ανήλικων παραβατών στο κοινωνικό σύνολο και κυρίως σε ό,τι αφορά την πρόσβασή τους στην αγορά εργασίας.

Μελέτες που έχουν γίνει έχουν αποδείξει ότι υπάρχει άμεσος συσχετισμός μεταξύ της ύπαρξης ποινικού μητρώου και της μη πρόσβασης στην αγορά εργασίας. Για παράδειγμα, μελέτες στην Αυστραλία έδειξαν ότι είναι λιγότερο πιθανό πρώην κρατούμενοι να βρουν δουλειά από άτομα με χρόνιες ασθένειες, αναπηρίες ή επικοινωνιακές δυσκολίες. Μόνο άτομα με διανοητική ή ψυχιατρική διαταραχή ιεραρχήθηκαν σε χαμηλότερη θέση.⁸ Έρευνα στο Ηνωμένο Βασίλειο έδειξε ότι ένας από τους λόγους που εργοδότες απορρίπτουν άτομα με ποινικό μητρώο είναι ότι θεωρούνται

⁷ Βλ. και www.dpa.gr.

⁸ J. Graffam et al., *Attitudes of Employers, Corrective Services Workers, Employment Support Workers, and Prisoners and Offenders towards Employing Ex-Prisoners and Ex-Offenders* (Deakin University, Australia 2004) 26.

γενικά μη επιθυμητοί, έξω από τη σφαίρα εμπειριών των εργοδοτών και κάτι το ξένο ως προς αυτούς.⁹

Η μη πρόσβαση στην αγορά εργασίας πέραν του ότι παρεμποδίζει σημαντικά την κοινωνική επανένταξη του πρώην παραβάτη μπορεί επίσης να τον οδηγήσει στην τέλεση νέων εγκλημάτων, γεγονός καταστροφικό για τον ίδιο αλλά και αντίθετο προς το συμφέρον της ίδιας της κοινωνίας. Ο 'επίσημος στιγματισμός' μέσω του ποινικού μητρώου δημιουργεί μία μακρόχρονη, αν όχι μόνιμη, μείωση της κοινωνικής του θέσης με αποτέλεσμα τον κίνδυνο το έγκλημα να αποτελέσει αναγκαστική εναλλακτική λύση για όσους δεν μπορούν να εξασφαλίσουν κάποια επαγγελματική απασχόληση.¹⁰ Μελέτες έχουν δείξει ότι η εργασία μπορεί να μειώσει την υποτροπή από 1/3 έως 50%, αλλά και ότι το 60% πρώην κρατουμένων δε μπορούσαν να βρουν δουλειά εξ αιτίας του ποινικού τους μητρώου.¹¹

Η προβληματική αυτή κατάσταση έχει ακόμα μεγαλύτερο αρνητικό αντίκτυπο στην περίπτωση ανήλικων παραβατών, στο μέτρο που συνιστούν μία ιδιαίτερα ευάλωτη ομάδα. Ο επίσημος στιγματισμός που υφίσταται ένας ανήλικος παραβάτης με το ποινικό μητρώο είναι δυσανάλογα βαρύς επειδή η διαδικασία της κοινωνικής του ένταξης δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί. Η βλάβη που ο στιγματισμός αυτός μπορεί να προκαλέσει τόσο στην εικόνα που έχει για τον εαυτό του όσο και στην αντιμετώπισή του από τον κοινωνικό περίγυρο, μπορεί να αποβεί ιδιαίτερα καταστροφική για το μέλλον του.¹²

Αν και οι περισσότερες μελέτες-έρευνες στερούνται πολύπλευρης εξέτασης των συντρεχόντων και αλληλοεπιδρώντων γενεσιουργών

⁹ H. Metclaf, T. Anderson & H. Rolfe, *Barriers to Employment for Offenders and Ex-Offenders-Part One, Research Report No. 155* (Department for Work and Pensions, United Kingdom 2001) 4.

¹⁰ X. Ζαραφωνίτη, *Εμπειρική Εγκληματολογία* (Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1995) σελ. 258-259.

¹¹ Sentencing and Offences Unit, Home Office UK, *Breaking the Circle: A Report of the Review of the Rehabilitation Act, 2002*, σελ. 75. Βλ. επίσης, D. Pager, "The Mark of a Criminal Record" (2003) 108 *American Journal of Sociology* σελ. 937 επ., σύμφωνα με τον οποίο η ύπαρξη ποινικού μητρώου μειώνει τις πιθανότητες εύρεσης εργασίας τουλάχιστον κατά 50%.

¹² Σ. Γιολάνογλου, *Θεσμικά προβλήματα της κοινωνικής επανένταξης των αποφυλακισμένων* (Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2006) σελ. 95.

παραγόντων της μη (επαν)ένταξης των ανηλικών εγκληματικών παραβατών στην κοινωνία, πρέπει να θεωρηθεί αποδεδειγμένο, κατά τη γνώμη μας, ότι ένας σοβαρός παράγοντας είναι και το βεβαρημένο ποινικό μητρώο. Κατά την άποψή μας, αρκετοί παράγοντες για την επιτυχία της ένταξης πρέπει να υπερνικηθούν αν θέλουμε να έχουμε σημαντικά θετικά αποτελέσματα στην προσπάθεια για την εξομάλυνση των σχέσεων των καταδίκων ανηλικών και ευρύτερης κοινωνίας. Με λίγα λόγια δεν είναι μόνο η ύπαρξη του βεβαρημένου ποινικού μητρώου που εμποδίζει την κοινωνική τακτοποίηση των εν λόγω νέων, αλλά η ύπαρξή του είναι πάντως σοβαρός παράγοντας για την αποτυχία της ένταξης.

Σύμφωνα με ελληνική μελέτη από το 1993 και έως το 1999-2000, δηλ. σε διάστημα 6-7 ετών, μόνον ο ένας στους πέντε πρώην κρατούμενους ανηλικούς που εντοπίστηκαν εκ νέου (20,4%) δεν οδηγήθηκε κάποια στιγμή και πάλι στις φυλακές, ούτε και του επιβλήθηκε κάποια ποινή. Ένας στους 4 ερωτηθέντες αποδέχθηκε το ενδεχόμενο της διάπραξης νέων εγκλημάτων εφόσον βιώσει ματαιώση των προσπαθειών του ως προς τον στόχο της κοινωνικής του επανένταξης. Σε ποσοστό περίπου 80% οι παραβατικοί ανήλικοι οδηγούνται στη διάπραξη νέων αξιολογικών πράξεων.¹³ Επίσης, σύμφωνα με ελληνική μελέτη παιδοψυχιατρικού ενδιαφέροντος, από τους 60 νεαρούς ηλικίας 12-18,5 ετών, που τελούσαν υπό την επιμέλεια της Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλικών, οι μη έχοντες καμία απασχόληση υποτροπίασαν διπλάσιες φορές από όσους εργάζονταν.¹⁴

Επιπλέον, οι νεαροί ακόμα και όταν βρίσκουν κάποια πλήρη εργασιακή απασχόληση (40% οι έγκλειστοι και 26% οι μη έγκλειστοι) θεωρούν ότι αυτή δεν τους ικανοποιεί, καθώς τα χρήματα που κερδίζουν μέσω αυτής δεν επαρκούν για τις βιοτικές τους ανάγκες. Άλλωστε το είδος επαγγέλματος στο οποίο καταφέρνουν να απασχοληθούν είναι συνήθως

¹³ Ν. Κουράκης και Ε. Σταθουλοπούλου, «Προβλήματα υποτροπής νεαρών κρατουμένων: Πορίσματα επαναληπτικής (follow-up) έρευνας του Εργαστηρίου Ποινικών και Εγκληματολογικών Ερευνών (Πανεπιστήμιο Αθηνών)» στο Κ.Λ. Σπινέλλη (επιμ.) *Στηρίζοντας τον ανήλικο παραβάτη* (Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 2007) σελ. 143, 145.

¹⁴ Β. Παπαγεωργίου, *Έφηβοι υπό την επιμέλεια της Υπηρεσίας Επιμελητών Ανηλικών: Παιδοψυχιατρική προσέγγιση του φαινομένου της υποτροπής στην παραπτωματικότητα* (Διδακτορική διατριβή, Θεσσαλονίκη 1998) 86-86.

χαμηλής εισοδηματικής εμβέλειας: βιοτέχνες, τεχνίτες, εργάτες ή αυτοκινητιστές. Σε κάθε περίπτωση, η επίτευξη μίας απασχόλησης τους φαίνεται ρεαλιστικός στόχος μόνον όταν υπάρχει προσφορά εργασίας για ανειδίκευτους, όταν αφορά ευκαιριακές δουλειές όπου δεν θεωρείται απαραίτητο το λευκό ποινικό μητρώο.¹⁵

Η σχέση, λοιπόν, μεταξύ ύπαρξης βεβαρημένου ποινικού μητρώου και μη πρόσβασης στην αγορά εργασίας είναι άμεση, ενώ παρακολουθηματικού χαρακτήρα συνέπεια συνιστά σε ένα μεγάλο βαθμό η υποτροπή.

Η κοινωνικά ευεργετική διαδικασία ενθάρρυνσης των ατόμων να αλλάξουν τη ζωή τους υπονομεύεται όταν τα άτομα αυτά γνωρίζουν ή αισθάνονται ότι τα λάθη του παρελθόντος θα τα εμποδίζουν σε κάθε βήμα της κοινωνικής και οικονομικής τους ζωής.¹⁶ Αυτό επιβεβαιώνεται και από μαρτυρίες επαγγελματιών που εργάζονται σε καταστήματα κράτησης ανηλίκων. Αντιμετωπίζουν μεγάλες δυσκολίες να πείσουν τα παιδιά να ενταχθούν στην εκπαίδευση μέσα στο σωφρονιστικό κατάστημα, καθώς τα παιδιά θεωρούν ότι ακόμα και η αποφοίτηση από το σχολείο δεν θα τους βοηθήσει σε τίποτα στη συνέχεια αφού δε θα μπορούν να επανενταχθούν και να εργαστούν πουθενά εξ αιτίας, μεταξύ άλλων, και του ποινικού τους μητρώου.¹⁷

Η ΕΕΔΑ υπογραμμίζει ότι οι ανήλικοι συνιστούν μία ιδιαίτερη κατηγορία παραβατών, δεδομένου μάλιστα ότι η νεανική συμπεριφορά που δεν συμμορφώνεται με το σύνολο των κοινωνικών κανόνων και αξιών συνιστά συχνά μέρος της διαδικασίας ωρίμανσης και έχει την τάση, στα περισσότερα άτομα, να εξαλείφεται χωρίς καμία εξωτερική παρέμβαση με τη μετάβασή τους στην ενηλικιότητα.¹⁸ Οι ισχύουσες ρυθμίσεις, άλλωστε, που αφορούν το ποινικό μητρώο των δύο εν λόγω κατηγοριών δεν συμβιβάζονται

¹⁵ Ν. Κουράκης και Ε. Σταθουλοπούλου, όπ.π. υποσ. 13, σελ. 152.

¹⁶ B. Naylor, M. Paterson and M. Pittard, "In the Shadow of a Criminal Record: Proposing a Just Model of Criminal Record Employment Checks" (2008) 32 *Melbourne University Law Review* 171, 188.

¹⁷ Συζήτηση με τον κ. Π. Λαμιανό, Διευθυντή του Σχολείου στο Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Αυλώνα.

¹⁸ United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (The Riyadh Guidelines), GA Res 45/112 (14.12.1990) αρ. 5 παρ. ε'.

με όσα προβλέπει η αρχή της αναλογικότητας για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως.¹⁹ Με βάση τα παραπάνω, η ΕΕΔΑ κρίνει ότι πρέπει να αναμορφωθεί πλήρως ο θεσμός του ποινικού μητρώου ανηλίκων προς την κατεύθυνση του μέγιστου περιορισμού της χρήσης του.

IV. Διεθνείς ρυθμίσεις που σχετίζονται με το ποινικό μητρώο ανηλίκων

Η θέση της ΕΕΔΑ για την πλήρη αναμόρφωση του θεσμού του ποινικού μητρώου ανηλίκων δεν εμφορείται μόνο από ανθρωπιστικά κριτήρια και την ανάγκη να δίνεται μία πραγματική δεύτερη ευκαιρία στους ανήλικους παραβάτες για να φτιάξουν τη ζωή τους από την αρχή, αλλά βρίσκει έρεισμα και σε ένα πλέγμα διεθνών κανόνων.

1. Η Διεθνής Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού

Ο θεσμός του ποινικού μητρώου ανηλίκων δεν ρυθμίζεται ρητώς από κάποιο διεθνές συμβατικό κείμενο. Ωστόσο, το άρθρο 40, παρ. 1 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού²⁰ ορίζει ότι: «Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν σε κάθε παιδί ύποπτο, κατηγορούμενο ή καταδικασμένο για παράβαση του ποινικού νόμου το δικαίωμα σε μεταχείριση που να συνάδει με το αίσθημα της αξιοπρέπειάς του και της προσωπικής αξίας, που να ενισχύει το σεβασμό του για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες των άλλων και που να λαμβάνει υπόψη την ηλικία του, **καθώς και την ανάγκη για επανένταξη στην κοινωνία και την ανάληψη από το παιδί ενός εποικοδομητικού ρόλου στην κοινωνία.**»²¹

¹⁹ Άρθρο 4 του Ν. 2472/1997.

²⁰ Ν. 2101/1992 (ΦΕΚ Α' 192).

²¹ Βλ. και άρθρο 14, παρ. 4 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (Ν. 2462/1997 ΦΕΚ Α' 25) σύμφωνα με το οποίο: «Για τον καθορισμό της διαδικασίας που εφαρμόζεται στους νέους ανθρώπους που δεν είναι ακόμη ενήλικες από τη σκοπιά του ποινικού νόμου λαμβάνεται υπόψη η ηλικία τους και το συμφέρον που παρουσιάζει η αναμόρφωσή τους».

Η ως άνω διατύπωση βασίζεται στην άποψη ότι οι ανήλικοι παραβάτες θα πρέπει, κατά το μέγιστο δυνατό, να προστατευτούν από τα επιζήμια αποτελέσματα του στιγματισμού και ότι η παραβατικότητα ανηλίκων δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζεται με τιμωρητικά, αλλά με εκπαιδευτικά-παιδαγωγικά μέτρα.²² Η Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού έχει αναγνωρίσει ότι πολλά παιδιά που βρίσκονται σε σύγκρουση με το νόμο συνιστούν και θύματα διάκρισης, π.χ. κατά την προσπάθεια πρόσβασής τους στην εκπαίδευση ή στην αγορά εργασίας. Είναι απαραίτητη η λήψη μέτρων για την αποτροπή τέτοιας διάκρισης, *inter alia*, «με την παροχή σε πρώην παιδιά-παραβάτες κατάλληλης υποστήριξης και βοήθειας στην προσπάθειά τους επανένταξης στην κοινωνία».²³

Αναφερόμενη, μάλιστα, ρητά στο άρθρο 40, παρ. 1 της Σύμβασης, έχει επισημάνει ότι: «η επανένταξη απαιτεί τη μη ανάληψη δράσεων που μπορούν να βλάψουν την πλήρη συμμετοχή του παιδιού στην κοινότητα, όπως τον στιγματισμό, την κοινωνική απομόνωση ή την αρνητική δημοσιότητα του παιδιού. Η προώθηση της επανένταξης ενός ανήλικου παραβάτη απαιτεί όλες οι σχετικές ενέργειες να υποστηρίζουν το παιδί ώστε να γίνει πλήρες και χρήσιμο μέλος της κοινωνίας».²⁴

Η Πολιτεία, λοιπόν, οφείλει να αναθεωρήσει το θεσμό του ποινικού μητρώου ανηλίκων και για να διευκολύνει την επανένταξη των παιδιών στην κοινωνία, όπως επιτάσσει η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Αλλά και για έναν ακόμα λόγο.

Σύμφωνα με το άρθρο 37, εδ. β' της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού: «Κανένα παιδί να μη στερείται την ελευθερία του/της κατά τρόπο παράνομο ή αυθαίρετο. Η σύλληψη, κράτηση ή φυλάκιση ενός παιδιού πρέπει να είναι σύμφωνη με το νόμο, να μην αποτελεί παρά ένα έσχατο μέτρο και να είναι της μικρότερης δυνατής χρονικής διάρκειας».

²² S. Detrick, *A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child* (Martinus Nijhoff Publishers, The Hague 1999) σελ. 683.

²³ Committee on the Rights of the Child, *General Comment No. 10: Children's Rights in Juvenile Justice*, CRC/C/GC/10 (25.04.2007) παρ. 7.

²⁴ *Ibid* παρ. 29.

2. Οι αδυναμίες στην ελληνική πρακτική

Αν και ο Ν. 3189/2003 (ΦΕΚ Α' 243) για την «Αναμόρφωση της ποινικής νομοθεσίας ανηλίκων και άλλες διατάξεις» εισήγαγε μία σειρά αναμορφωτικών και θεραπευτικών μέτρων, ώστε η φυλάκιση ανηλίκων να συνιστά όντως την έσχατη λύση, σύμφωνα και με τις Καταληκτικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού,²⁵ στην πράξη, ωστόσο, ο νόμος δεν εφαρμόζεται επαρκώς. Όπως, μάλιστα, έχει διαπιστώσει ο Συνήγορος για τα Δικαιώματα του Παιδιού: ο αριθμός των επιμελητών των μεγάλων δικαστηρίων ανηλίκων της χώρας είναι ακόμη εξαιρετικά μικρός, σε σχέση μάλιστα με τις προβλεπόμενες οργανικές θέσεις, για την επίβλεψη της εφαρμογής του εξαιρετικά ευρέος φάσματος των νέων αναμορφωτικών μέτρων. Στην επαρχία οι επιμελητές ανηλίκων είναι σχεδόν ανύπαρκτοι. Επιπλέον, η εφαρμογή ορισμένων από τα αναμορφωτικά μέτρα φαίνεται να προσκρούει σε άλλες νομοθετικές ρυθμίσεις, όπως της εργατικής νομοθεσίας, ή σε προβλέψεις για τη λειτουργία εκπαιδευτικών, κοινωνικών, θεραπευτικών προγραμμάτων και προγραμμάτων ψυχολογικής υποστήριξης, καθώς και στην απαραίτητη ύπαρξη συναίνεσης των ανηλίκων για συμμετοχή σε αυτά.²⁶ Για παράδειγμα, υπάρχουν ελάχιστες αποφάσεις κοινωφελούς εργασίας.²⁷ Οι παραπάνω δομικές και νομοθετικές δυσκολίες έχουν ως αποτέλεσμα τα δικαστήρια να προσφεύγουν πιο συχνά στη 'λύση' της φυλάκισης με αποτέλεσμα τη σχετική εγγραφή στα ποινικά μητρώα ανηλίκων.

Συνεπώς, η ελληνική Πολιτεία και δεν υλοποιεί τις επιταγές του άρθρου 37 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, αλλά και 'παρεμποδίζει' την επανένταξη των ανηλίκων μέσω της ύπαρξης ποινικού μητρώου εξ αιτίας όμως της μη εφαρμογής των αναμορφωτικών και θεραπευτικών μέτρων λόγω δικής της θεσμικής και δομικής ανεπάρκειας.

²⁵ Βλ. Committee on the Rights of the Child, *Concluding Observations of the Committee on the Rights of the Child: Greece*, CRC/C/15/Add.170 (02.04.2002) παρ. 79.

²⁶ Συνήγορος του Πολίτη, *Ετήσια Έκθεση 2005*, σελ. 175.

²⁷ Γ. Μόσχος, ό.π. υποσ. 2.

3. Οι ουσιάσεις της Επιτροπής του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού

Η Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού έχει αναφερθεί και ρητώς στο ζήτημα του ποινικού μητρώου. Σε σχέση προς το άρθρο 16 (δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή)²⁸ της Σύμβασης επεσήμανε ότι: «το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα επίσης σημαίνει ότι τα **μητρώα των ανήλικων παραβατών πρέπει να είναι αυστηρά εμπιστευτικά και μη προσβάσιμα σε τρίτα μέρη εκτός από αυτούς που εμπλέκονται άμεσα στη διερεύνηση και στην εκδίκαση της υπόθεσης**. Με σκοπό την αποφυγή του στιγματισμού και/ή της προκατάληψης, τα μητρώα ανήλικων παραβατών δεν θα πρέπει να χρησιμοποιούνται σε μεταγενέστερες υποθέσεις τους ως ενήλικου».²⁹ Παράλληλα, συνέστησε στα Κράτη Μέρη την υιοθέτηση κανόνων που θα επιτρέπουν την αυτόματη διαγραφή του ποινικού μητρώου του ανήλικου όταν ενηλικιώνεται, ή για περιορισμένα και σοβαρά αδικήματα υπό ορισμένες προϋποθέσεις (π.χ. τη μη τέλεση άλλου εγκλήματος μέσα σε δύο χρόνια από την τελευταία καταδίκη).³⁰

Παρόμοια θέση έχει υιοθετήσει και η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών. Σύμφωνα με τους Ελάχιστους Κανόνες για την Οργάνωση της Δικαιοσύνης για Ανήλικους (Κανόνες του Πεκίνου), τα μητρώα των ανήλικων παραβατών θα είναι αυστηρά εμπιστευτικά και μη προσβάσιμα σε τρίτα μέρη. Η πρόσβαση στα μητρώα θα περιορίζεται σε άτομα άμεσα εμπλεκόμενα με τη διαχείριση της υπόθεσης ή σε άλλα εξουσιοδοτημένα άτομα.³¹

4. Οι ουσιάσεις της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης

Αλλά και η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης έχει ασχοληθεί με το ζήτημα του ποινικού μητρώου ανήλικων. Σύμφωνα με

²⁸ Άρθρο 16: 1. Κανένα παιδί δε μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο αυθαίρετης ή παράνομης επέμβασης στην ιδιωτική του ζωή, στην οικογένειά του, στην κατοικία του ή στην αλληλογραφία του, ούτε παράνομων προσβολών της τιμής και της υπόληψής του. 2. Το παιδί δικαιούται να προστατεύεται από το νόμο έναντι τέτοιων επεμβάσεων ή προσβολών.

²⁹ Committee on the Rights of the Child, *General Comment No. 10: Children's Rights in Juvenile Justice*, CRC/C/GC/10 (25.04.2007) παρ. 66.

³⁰ *Ibid* παρ. 67.

³¹ United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice ('The Beijing Rules') GA Res 40/33 (29.11.1985) αρ. 21.

Σύστασή της, τα ποινικά μητρώα αποβλέπουν κυρίως στο να παρέχουν στις υπεύθυνες για το σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης αρχές πληροφορίες για το παρελθόν του ατόμου υπό δίκη, ώστε να λάβουν την κατάλληλη απόφαση για το εν λόγω άτομο. Κάθε άλλη χρήση των ποινικών μητρώων μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τις δυνατότητες κοινωνικής επανένταξης του καταδίκου και κατ' επέκταση πρέπει να περιοριστεί στο μέγιστο βαθμό. Μάλιστα, αναφορικά με τις αρχές ή τα άτομα που δικαιούνται να λαμβάνουν αποσπάσματα από τα ποινικά μητρώα, η Σύσταση προτείνει το μέγιστο δυνατό περιορισμό για την περίπτωση των ανηλίκων.³² Σύμφωνα, μάλιστα, με την Έκθεση στην οποία βασίστηκε η Σύσταση της Επιτροπής Υπουργών, συστήνεται ο περιορισμός, κατά το μέγιστο δυνατό, της πρόσβασης στο ποινικό μητρώο ανηλίκων, εξαιρουμένων των αρχών του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης, ώστε να αυξηθούν οι πιθανότητες κοινωνικής επανένταξης των ανηλίκων.³³

Με δεύτερη Σύστασή της η Επιτροπή Υπουργών συνέστησε στα Κράτη να διασφαλίσουν ότι **τα ποινικά μητρώα ανηλίκων είναι εμπιστευτικά και κοινοποιούνται μόνο στις δικαστικές ή αντίστοιχες αρχές** και ότι δεν χρησιμοποιούνται μετά την ενηλικίωσή τους, παρά μόνο για εξαιρετικούς λόγους που προβλέπονται από το νόμο.³⁴

Τέλος, με τρίτη Σύστασή της η Επιτροπή Υπουργών ζήτησε από τα Κράτη Μέλη να διευκολύνουν την είσοδο νεαρών παραβατών στην αγορά εργασίας και να καταβάλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για να διασφαλίσουν **ότι δε θα ζητείται από νεαρούς ενήλικους παραβάτες κάτω των 21 να αποκαλύπτουν το ποινικό τους μητρώο σε πιθανούς εργοδότες**, εκτός εάν η ιδιαίτερη φύση της εργασίας το απαιτεί.³⁵

³² Recommendation No, R (84) 10 of the Committee of Ministers to Member States on the Criminal Record and Rehabilitation of Convicted Persons (21.06.1984).

³³ European Committee on Crime Problems, *The Criminal Record and Rehabilitation of Convicted Persons* (02.05.1984) σελ. 27.

³⁴ Recommendation No. R (87) 20 of the Committee of Ministers to Member States on Social Reactions to Juvenile Delinquency (17.09.1987) παρ. 10.

³⁵ Recommendation Rec (2003) 20 of the Committee of Ministers to Member States Concerning New Ways of Dealing with Juvenile Delinquency and the Role of Juvenile Justice (24.09.2003) παρ. 12.

Είναι προφανές ότι οι ισχύουσες ρυθμίσεις στην Ελλάδα για το ποινικό μητρώο ανηλίκων δεν συμμορφώνονται με τους ως άνω κανόνες και συστάσεις. Τόσο οι μακράς διάρκειας προθεσμίες (5 ή 8 έτη) για την καταστροφή δελτίων ποινικού μητρώου που αφορά σε περιορισμό ανηλίκου σε σωφρονιστικό κατάστημα, όσο και ο μακρύς κατάλογος αρχών και προσώπων που μπορούν να έχουν πρόσβαση στα αντίγραφα ποινικού μητρώου δικαστικής αλλά και γενικής χρήσης αφίστανται κατά πολύ από την επιθυμητή ρύθμιση του ποινικού μητρώου ανηλίκων ώστε να αποφεύγεται ο στιγματισμός του και να διευκολύνεται η κοινωνική του επανένταξη.

V. Η περίπτωση των νεαρών ενηλίκων

Σύμφωνα με το άρθρο 133 ΠΚ νεαροί ενήλικες νοούνται τα άτομα ηλικίας 18 έως 21 ετών κατά το χρόνο τέλεσης αξιόποινης πράξης, γνωστοί και ως μετέφηβοι. Στην περίπτωση των νεαρών ενηλίκων το δικαστήριο μπορεί να επιβάλει ποινή ελαττωμένη κατά το άρθρο 83 ΠΚ. Με τον τρόπο αυτό ο νομοθέτης εκτιμά ότι αν και τα εν λόγω άτομα είναι ποινικά ενήλικα, αρκεί η μειωμένη ποινή, αν επιβληθεί, για τη συγκράτηση και αποτροπή νέας εγκληματικής πράξης.³⁶ Δηλαδή, η μετεφηβική ηλικία του δράστη κατά το χρόνο τέλεσης της πράξης λειτουργεί ως δυνητικός λόγος μείωσης της ποινής αναγόμενος στο βαθμό ικανότητας του συγκεκριμένου δράστη για καταλογοισμό.³⁷

Είναι φανερό ότι παρέχεται η ευχέρεια αυτή, επειδή δεν θεωρούνται τα άτομα της κατηγορίας αυτής πλήρως ώριμα ως προς την τελική διαμόρφωση της προσωπικότητάς τους.³⁸ Άλλωστε, από ψυχολογική και ψυχιατρική άποψη φαίνεται να αμφισβητείται, ειδικότερα, αυτή καθεαυτή η έννοια του μετεφήβου, και υπάρχει ο ισχυρισμός ότι η κατηγορία των μετεφήβων δε διαθέτει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, αλλά ισχύουν τα των

³⁶ Α. Τρωιάνου, «Άρθρο 133: Νεαροί ενήλικες» στο Δ. Σπινέλλης (επιμ.) *Συστηματική ερμηνεία του Ποινικού Κώδικα, Άρθρα 1-133* (Π. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 2005), σελ. 1495, 1497.

³⁷ Α. Πιτσελά, όπ.π. υποσ. 5, σελ. 161.

³⁸ Α. Τρωιάνου, όπ.π. υποσ. 36, σελ. 1497.

εφήβων. Εξάλλου σε αρκετούς μετέφηβους παρατηρείται μία παρατεινόμενη εφηβεία που διεισδύει στη φάση της λεγόμενης «μετεφηβικής ηλικίας».³⁹

Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι στο πεδίο σωφρονιστικού δικαίου ο όρος «νεαροί κρατούμενοι» περιλαμβάνει εκτός από τους εφήβους και τα άτομα μετεφηβικής ηλικίας. Σύμφωνα με το άρθρο 12 παρ. 1 του Σωφρονιστικού Κώδικα⁴⁰ «νεαροί κρατούμενοι κατά την έννοια του παρόντος Κώδικα είναι οι κρατούμενοι και των δύο φύλων, οι οποίοι διατρέχουν το 13^ο έτος και δεν έχουν συμπληρώσει το 21^ο έτος της ηλικίας τους (εφηβικής και μετεφηβικής ηλικίας)». Έτσι, η ομάδα των νεαρών κρατουμένων στο πεδίο έκτισης των στερητικών της ελευθερίας ποινών διευρύνεται ηλικιακά κατά τρία έτη, γεγονός που ανταποκρίνεται στις τάσεις επέκτασης του πεδίου εφαρμογής του ποινικού δικαίου ανηλίκων και σε άτομα μετεφηβικής ηλικίας.⁴¹

Μάλιστα, η παρ. 6 του ίδιου άρθρου προβλέπει τη δυνατότητα παραμονής των κρατουμένων στα ειδικά καταστήματα κράτησης νέων έως τη συμπλήρωση του 25^{ου} έτους της ηλικίας τους «προς ολοκλήρωση των μορφωτικών ή επαγγελματικών προγραμμάτων, τα οποία παρακολουθούν, εφόσον οι ίδιοι δείχνουν ενδιαφέρον και η παραμονή τους στο κατάστημα δεν προκαλεί προβλήματα στην κοινή διαβίωση και την ομαλή λειτουργία του καταστήματος». Ο νομοθέτης, δηλαδή, υιοθετεί μία προσέγγιση που βρίσκεται πιο κοντά στη σωφρονιστική πολιτική περί ανηλίκων παρά ενηλίκων.

Η τάση επέκτασης εφαρμογής του ποινικού δικαίου ανηλίκων και σε άτομα μετεφηβικής ηλικίας υποστηρίζεται και από διεθνή κείμενα. Σύμφωνα με τους Κανόνες του Πεκίνου (αριθ. 3.3) «θα καταβληθούν προσπάθειες για να επεκταθούν οι αρχές που είναι ενσωματωμένες στους εν λόγω Κανόνες και στους νέους ενηλίκους». Παράλληλα, η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης έχει συστήσει στα Κράτη να αναθεωρήσουν τη νομοθεσία τους αναφορικά με τους νεαρούς ενήλικες ώστε

³⁹ Α. Τρωιάνου-Λούλα, *Μετέφηβοι: ποινική αντιμετώπιση, σωφρονιστική μεταχείριση* (Αντ. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 1997) σελ. 38.

⁴⁰ Ν. 2776/1999 (ΦΕΚ Α' 291).

⁴¹ Α. Πιτσελά, οπ.π. υποσ. 5, σελ. 163.

τα δικαστήρια να μπορούν να επιβάλουν ποινές που είναι παιδαγωγικού χαρακτήρα και προωθούν την κοινωνική επανένταξη.⁴²

Στη βάση των παραπάνω, η ΕΕΔΑ λαμβάνοντας υπόψη ότι: α) ως προς το ποινικό μητρώο νεαρών ενηλίκων δεν ισχύουν οι ευνοϊκότερες ρυθμίσεις περί ποινικού μητρώου ανηλίκων, αλλά ό,τι και για τους υπόλοιπους ενήλικες,⁴³ και β) τα προβλήματα που δημιουργεί η ύπαρξη βεβαρημένου ποινικού μητρώου στην κοινωνική επανένταξη των μετεφήβων παραβατών – σχεδόν εξίσου ευάλωτη ομάδα με αυτή των ανηλίκων παραβατών- θεωρεί αναγκαία την αναμόρφωση των διατάξεων που αφορούν στο ποινικό τους μητρώο.

VI. Συμπεράσματα-Προτάσεις

Η καταδίκη για μία εγκληματική πράξη συνεπάγεται μία ποινή. Η εκτέλεση αυτής της ποινής είναι η τιμωρία που η κοινωνία μέσω των δικαστηρίων κρίνει κατάλληλη. Η συνεχής διάκριση στην εργασία κατά πρώην κρατουμένων θα μπορούσε να θεωρηθεί ως *de facto* ισόβια ποινή καθώς αποτρέπει τον πρώην κρατούμενο από το να κερδίσει το ψωμί του.⁴⁴ Η προστασία των «αρίστων συμφερόντων του παιδιού» (best interests of the child), που επιτάσσει η Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού (άρθρο 3) σημαίνει, για παράδειγμα, ότι οι παραδοσιακοί σκοποί της ποινικής δικαιοσύνης πρέπει να δώσουν τη θέση τους στους σκοπούς της επανένταξης και αποκατάστασης όταν πρόκειται για ανήλικους παραβάτες.⁴⁵

Η ΕΕΔΑ, στη βάση όλων των παραπάνω και θεωρώντας ότι η μη επανένταξη των νεαρών παραβατών αντιστρατεύεται το συμφέρον του ίδιου του κοινωνικού συνόλου, λόγω της επίτασης του κινδύνου υποτροπής, προτείνει συγκεκριμένα:

⁴² Οπ.π. υποσ 34, παρ. 17.

⁴³ Βλ. κυρίως άρθρα 576 και 578 ΚΠΔ. Για παράδειγμα ποινή φυλάκισης πέραν των έξι μηνών θα παύσει να αναγράφεται στο αντίγραφο γενικής χρήσης μετά την πάροδο 8 ετών.

⁴⁴ P. Wells & J. MacKinnon, “Criminal Records and Employment: A Case for Legislative Change the Acceptable Face of the Employer’s Freedom of Choice, or Society on the Horns of a Dilemma?” (2001) 19 *New Zealand Universities Law Review*, σελ. 289, 301.

⁴⁵ Committee on the Rights of the Child, *General Comment No. 10: Children’s Rights in Juvenile Justice*, CRC/C/GC/10 (25.04.2007) παρ. 10.

A. Για το ποινικό μητρώο ανηλίκων

- 1) Την κατάργηση αναγραφής στο ποινικό μητρώο ανηλίκων των αποφάσεων που αφορούν επιβολή αναμορφωτικών μέτρων.
- 2) Την κατάργηση αναγραφής στο ποινικό μητρώο ανηλίκων των αποφάσεων που αφορούν επιβολή ποινικού σωφρονισμού όταν ο ανήλικος κατά την τέλεση του εγκλήματος είναι νεότερος των 15 ετών.
- 3) Τη μείωση των προθεσμιών για την καταστροφή των δελτίων ποινικού μητρώου που αφορούν επιβολή ποινικού σωφρονισμού, όταν ο ανήλικος είναι μεγαλύτερος των 15 ετών κατά την τέλεση του εγκλήματος, σε τρία έτη μετά την έκτιση της ποινής με οποιοδήποτε τρόπο, εφ' όσον ο ελάχιστος χρόνος περιορισμού που έχει επιβληθεί δεν υπερβαίνει το έτος, και σε πέντε έτη αν υπερβαίνει το έτος, εκτός αν στο διάστημα αυτό επέλθει νέα καταδίκη.
- 4) Η πρόσβαση στο ποινικό μητρώο δικαστικής χρήσης ανηλίκων των αρχών και των προσώπων που απαριθμούνται στο εδάφιο (δ) του άρθρου 577 ΚΠΔ να μην επιτρέπεται όταν αυτά δρουν ως υποψήφιοι εργοδότες, αλλά να περιορίζεται στο ποινικό μητρώο γενικής χρήσης.
- 5) Η ΕΕΔΑ λαμβάνοντας υπόψη της τόσο την ανάγκη διευκόλυνσης της κοινωνικής επανένταξης των ανήλικων παραβατών όσο και την ανάγκη προστασίας του κοινωνικού συνόλου και των ιδιωτών καλεί την Πολιτεία να ορίσει με εξαιρετική φειδώ και προσοχή μόνο συγκεκριμένα και σοβαρά αδικήματα που θα καταχωρίζονται στο ποινικό μητρώο γενικής χρήσης.

B. Για το ποινικό μητρώο νεαρών ενηλίκων

- 1 Την καταστροφή των δελτίων ποινικού μητρώου σε πέντε έτη μετά την έκτιση της ποινής με οποιοδήποτε τρόπο εφ' όσον ο χρόνος φυλάκισης δεν υπερβαίνει το ένα έτος και σε οχτώ έτη αν υπερβαίνει το ένα έτος, εκτός αν στο διάστημα αυτό επέλθει νέα καταδίκη.
- 2 Η πρόσβαση στο ποινικό μητρώο δικαστικής χρήσης ανηλίκων των αρχών και των προσώπων που απαριθμούνται στο εδάφιο (δ) του άρθρου

577 ΚΠΔ να επιτρέπεται όταν αυτά δρουν ως υποψήφιοι εργοδότες, μόνο όταν η καταδίκη σχετίζεται με το είδος της εργασίας για την οποία ένας πρώην παραβάτης είναι υποψήφιος.

- 3 Η ΕΕΔΑ λαμβάνοντας υπόψη της τόσο την ανάγκη διευκόλυνσης της κοινωνικής επανένταξης των μετέφηβων παραβατών όσο και την ανάγκη προστασίας του κοινωνικού συνόλου και των ιδιωτών καλεί την Πολιτεία να ορίσει με εξαιρετική φειδώ και προσοχή μόνο συγκεκριμένα και σοβαρά αδικήματα που θα καταχωρίζονται στο ποινικό μητρώο γενικής χρήσης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΑΡΘΡΟ 574: Τρόπος τήρησης του ποινικού μητρώου

1. Με την επιφύλαξη της εφαρμογής του μηχανογραφικού συστήματος κατά το άρθρο 573 παρ. 1 εδ. ε, το ποινικό μητρώο αποτελείται από δελτία.
2. Σε κάθε δελτίο ποινικού μητρώου αναγράφονται τα εξής: α) Τα στοιχεία της ταυτότητας του προσώπου που είναι αναγκαία για την εξατομίκευσή του. Αν πρόκειται για έγγαμο, αναγράφεται το πατρικό επώνυμο και το όνομα και επώνυμο του συζύγου. β) Οι ακόλουθες αμετάκλητες καταδικαστικές αποφάσεις ή βουλεύματα:
 - βα) Κάθε απόφαση για κακούργημα ή πλημμέλημα για το οποίο έχει επιβληθεί ποινή στερητική της ελευθερίας ή χρηματική ποινή, με τις παρεπόμενες ποινές και τα μέτρα ασφάλειας που έχουν επιβληθεί.
 - ββ) Κάθε απόφαση με την οποία επιβάλλεται περιορισμός σε σωφρονιστικό κατάστημα ή αναμορφωτικό μέτρο σε ανήλικο.
 - βγ) Κάθε απόφαση αλλοδαπού δικαστηρίου που ανακοινώθηκε επίσημα, αν αφορά πράξη που χαρακτηρίζεται από την ελληνική ποινική νομοθεσία ως κακούργημα ή πλημμέλημα.
 - βδ) Κάθε απόφαση ή βούλευμα που απαλλάσσει τον κατηγορούμενο ως ανίκανο για καταλογισμό με τα αναπληρωματικά της κύριας ποινής μέτρα ασφάλειας, καθώς και κάθε απόφαση ή βούλευμα που απαλλάσσει τον κατηγορούμενο λόγω έμπρακτης μετάνοιας, εφ' όσον και στις δύο παραπάνω

περιπτώσεις η απειλούμενη ποινή είναι φυλάκιση τουλάχιστον τριών (3) μηνών.

βε) Αν έχει ανασταλεί η εκτέλεση ποινής στερητικής της ελευθερίας, γίνεται σχετική μνεία.

3. Στα δελτία ποινικού μητρώου εγγράφονται επίσης τα ακόλουθα στοιχεία:

α) Η χάρη με άρση των συνεπειών της καταδίκης, η παραγραφή της πράξης ή της ποινής με ειδικό νόμο, η αναστολή εκτέλεσης της ποινής υπό όρους με ειδικό νόμο, η απόλυση από τις φυλακές υπό όρο και η μεταβολή ή η άρση των μέτρων ασφάλειας ή των αναμορφωτικών μέτρων που έχουν επιβληθεί, καθώς και οι αποφάσεις που εκδίδονται σύμφωνα με τα άρθρα 550 και 551.

β) Η χρονολογία και ο τρόπος απότισης της στερητικής της ελευθερίας ποινής που επιβλήθηκε για κακούργημα ή πλημμέλημα από δόλο, εφ' όσον είναι ανώτερη από τρεις μήνες.

ΑΡΘΡΟ 575: Έννοια αντιγράφου ποινικού μητρώου

Με την επιφύλαξη των διατάξεων των παραγράφων 1, 3 και 4 του άρθρου 577, όπου ο νόμος προβλέπει την έκδοση και τη χορήγηση αντιγράφου οποιουδήποτε τύπου ή αποσπάσματος ποινικού μητρώου, παρέχεται αντίγραφο γενικής χρήσης.

ΑΡΘΡΟ 576: Αντίγραφα ποινικού μητρώου

1. Οι υπηρεσίες που τηρούν ποινικό μητρώο εκδίδουν από αυτό δύο τύπους αντιγράφων: α) το αντίγραφο δικαστικής χρήσης, β) το αντίγραφο γενικής χρήσης.

2. Στο αντίγραφο δικαστικής χρήσης καταχωρίζεται το περιεχόμενο όλων των δελτίων ποινικού μητρώου εκτός από εκείνα που έχουν παύσει να ισχύουν σύμφωνα με την πρώτη παράγραφο του προηγούμενου άρθρου.

3. Στο αντίγραφο γενικής χρήσης καταχωρίζεται το περιεχόμενο όλων των δελτίων ποινικού μητρώου, σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο, εκτός από εκείνα: α) που αναγράφουν χρηματική ποινή ή ποινή φυλάκισης έως έξι μήνες, μετά την πάροδο τριών ετών. β) που αναγράφουν ποινή φυλάκισης πέραν των έξι μηνών ή ποινή περιορισμού σε ψυχιατρικό κατάστημα, μετά

την πάροδο οκτώ ετών. γ) που αναγράφουν κάθειρξη, μετά την πάροδο είκοσι ετών.

4. Οι προθεσμίες της προηγούμενης παραγράφου αρχίζουν από την απότιση της ποινής. Αν επήλθε μεταγενέστερη καταδίκη για πλημμέλημα ή κακούργημα, οι προθεσμίες αυτές αρχίζουν από την απότιση της νέας ποινής.

5. Η ποινή θεωρείται ότι αποτίθηκε και όταν: α) μετατράπηκε σε χρηματική από την ημέρα καταβολής του ποσού της μετατροπής, β) χαρίστηκε, από την έκδοση του οικείου προεδρικού διατάγματος, γ) χορηγήθηκε απόλυση, από την επιτυχή πάροδο του χρόνου δοκιμασίας.

6. Αν η καταδικαστική απόφαση δεν εκτελέστηκε, οι πιο πάνω προθεσμίες αρχίζουν από την παραγραφή της.

7. Κατ' εξαίρεση, όταν πρόκειται για πρώτη καταδίκη ή για καταδίκη που αφορά α) έγκλημα από αμέλεια ή β) έγκλημα με δόλο, για το οποίο ο νόμος απειλεί ποινή φυλάκισης μέχρι ένα έτος ή χρηματική ποινή, οι προθεσμίες που προβλέπουν τα εδάφια α' έως και γ' της παρ. 3 του άρθρου αυτού μπορούν να συντημηθούν στο μισό, με διάταξη του αρμόδιου κατά το άρθρο 580 του Κ.Π.Δ. εισαγγελέα πλημμελειοδικών, ύστερα από αίτηση του ενδιαφερομένου. Η σύντημηση παρέχεται, αν υπάρχει προσδοκία έντιμου βίου στο μέλλον.

8. Αν μαζί με την ποινή τη στερητική της ελευθερίας έχουν επιβληθεί παρεπόμενες ποινές ή μέτρα ασφάλειας, δεν καταχωρίζονται στο αντίγραφο γενικής χρήσης στις περιπτώσεις που η κύρια ποινή δεν καταχωρίζεται σύμφωνα με την παράγραφο 3.

9. Ο αρμόδιος για την έκδοση του ποινικού μητρώου υπάλληλος οφείλει να αναγράφει στο τριπλότυπο καταβολής της ποινής που έχει μετατραπεί σε χρηματική τα στοιχεία ταυτότητας και τον τόπο και ημερομηνία γέννησης του καταδικασμένου. Αντίγραφο του τριπλότυπου αυτού αποστέλλεται στο γραμματέα ποινικού μητρώου του τόπου γέννησης του καταδικασμένου, καθώς και στην υπηρεσία που τηρεί το Γενικό Ποινικό Μητρώο. Σε περίπτωση αποφυλάκισης καταδίκου ο διευθυντής των φυλακών οφείλει να ενημερώνει για την αποφυλάκιση αυτήν το γραμματέα ποινικού μητρώου

του τόπου γέννησης του αποφυλακισμένου, καθώς και την υπηρεσία που τηρεί το Γενικό Ποινικό Μητρώο.

ΑΡΘΡΟ 577: Έκδοση αντιγράφων δικαστικής και γενικής χρήσης

1. Αντίγραφο ποινικού μητρώου δικαστικής χρήσης χορηγείται μόνο:

- α) στον εισαγγελέα, τον τακτικό ανακριτή ή τον επίτροπο του στρατοδικείου, για δικαστική αποκλειστικά χρήση.
- β) στους διευθυντές φυλακών και άλλων σωφρονιστικών ή θεραπευτικών καταστημάτων για κρατούμενο που με αμετάκλητη απόφαση εκτίει ποινή στερητική της ελευθερίας ή υποβάλλεται σε μέτρο ασφάλειας.
- γ) στις αλλοδαπές αρχές που ασκούν ποινική δικαιοδοσία, εφ' όσον υπάρχει υποχρέωση δικαστικής συνδρομής.
- δ) στις δημόσιες υπηρεσίες, πολιτικές, στρατιωτικές, στις εκκλησιαστικές αρχές, σε Ν.Π.Δ.Δ., σε οργανισμούς, σε επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας ή σε τράπεζες, μόνο στις περιπτώσεις που προβλέπονται από την κείμενη νομοθεσία.
- ε) στις αλλοδαπές πρεσβείες ή προξενεία που έχουν διαπιστευθεί στην Ελλάδα για όσους πρόκειται να μεταναστεύσουν.
- στ) για το διορισμό δικαστικών λειτουργών, εκπαιδευτικών όλων των βαθμίδων, οργάνων των Σωμάτων Ασφαλείας και των υποψηφίων για την εισαγωγή στις παραγωγικές σχολές των Ενόπλων Δυνάμεων και των Σωμάτων Ασφαλείας, το οποίο αποστέλλεται απευθείας στο αρμόδιο όργανο.

2. Το δελτίο ποινικού μητρώου επισυνάπτεται υποχρεωτικά με ευθύνη του αρμόδιου γραμματέα σε κάθε δικογραφία για εγκλήματα αρμοδιότητας τριμελούς πλημμελειοδικείου και άνω, μέσα σε σφραγιστό αδιαφανή φάκελο και αποσφραγίζεται μόνο μετά την απαγγελία της περί ενοχής απόφασης του δικαστηρίου, γενομένης ειδικής μνείας στα πρακτικά. Σε περίπτωση ασκήσεως εφέσεως κατά της καταδικαστικής απόφασης, το δελτίο ποινικού μητρώου σφραγίζεται και πάλι με ευθύνη του γραμματέα της έδρας του εκδόντος την απόφαση δικαστηρίου, σε αδιαφανή φάκελο, εφαρμοζομένων κατά τα λοιπά των του προηγούμενου εδαφίου. Τα αυτά ισχύουν σε περίπτωση επανεκδίκασης της υπόθεσης κατ' ουσίαν μετ' αναίρεση. Η

παράβαση των ανωτέρω διατάξεων από το δικαστικό γραμματέα συνεπάγεται την πειθαρχική του ευθύνη.

3. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται ύστερα από πρόταση του Υπουργού Δικαιοσύνης, μπορεί να ορισθεί ότι αντίγραφο ποινικού μητρώου δικαστικής χρήσης εκδίδεται και για διορισμό σε οποιαδήποτε άλλη δημόσια υπηρεσία ή σε οποιοδήποτε άλλο νομικό πρόσωπο του δημόσιου τομέα.

ΑΡΘΡΟ 578: Καταστροφή δελτίων ποινικού μητρώου

1. Τα δελτία ποινικού μητρώου παύουν να ισχύουν και αποκλείεται η χρησιμοποίησή τους για οποιοδήποτε σκοπό στις ακόλουθες μόνο περιπτώσεις:

α) Όταν το πρόσωπο το οποίο αφορά η εγγραφή πεθάνει ή συμπληρώσει το 80ό έτος της ηλικίας του.

β) Στις περιπτώσεις δελτίων που αφορούν σωφρονιστικά ή αναμορφωτικά μέτρα, όταν ο ανήλικος συμπληρώσει το 17ο έτος της ηλικίας του.

γ) Όταν η απόφαση για την οποία έχει συνταχθεί δελτίο ποινικού μητρώου ακυρωθεί με αμετάκλητη δικαστική απόφαση ή η πράξη αμνηστευθεί ή με ρητή διάταξη μεταγενέστερου νόμου πάψει να είναι αξιόποινη.

δ) Αν με την καταδικαστική απόφαση για την οποία έχει συνταχθεί δελτίο ποινικού μητρώου χορηγήθηκε αναστολή εκτέλεσης της ποινής, σύμφωνα με το άρθρο 99 του Ποινικού Κώδικα, μετά την πάροδο πέντε ετών από τη λήξη του χρονικού διαστήματος της αναστολής, εφ' όσον η αναστολή δεν έχει αρθεί η ανακληθεί.

ε) Αν το δελτίο έχει συνταχθεί μετά από απόφαση που επιβάλλει σε ανήλικο ποινή περιορισμού σε σωφρονιστικό κατάστημα, πέντε έτη μετά την απότιση της ποινής με οποιοδήποτε τρόπο, εφ' όσον ο ελάχιστος χρόνος περιορισμού που έχει επιβληθεί δεν υπερβαίνει το έτος, και οκτώ έτη αν υπερβαίνει το έτος, εκτός αν στο διάστημα αυτό επέλθει νέα καταδίκη. Σε περίπτωση απόλυσης υπό όρους από το σωφρονιστικό κατάστημα, η πιο πάνω πενταετία ή οκταετία αρχίζει από τη συμπλήρωση του χρόνου δοκιμασίας.

στ) Αν με την καταδικαστική απόφαση επιβλήθηκε χρηματική ποινή ή ποινή φυλάκισης μέχρις ένα μήνα, για αδίκημα εκ δόλου ή δύο μήνες για

αδίκημα εξ αμελείας, μετά την πάροδο δέκα ετών από την απότιση της ποινής με οποιοδήποτε τρόπο, εφ' όσον ο υπαίτιος δεν έχει καταδικαστεί και πάλι για κακούργημα ή πλημμέλημα.